

ოსები საქართველოში

მდგომარეობა 2008 წლის ომის შემდეგ

გიორგი სორდია

ECMI-ის სამუშაო მოხსენება # 45

სექტემბერი 2009

ECMI-ის სამუშაო მოხსენება # 45
უმცირესობათა საკითხების ევროპული ცენტრი (ECMI)
დირექტორი: დოქტორი ტოვ ჰ. მალოი

საავტორო უფლებები 2009 წლისთვის ეკუთვნის უმცირესობათა საკითხების
ევროპულ ცენტრს (ECMI)
გამოქვეყნებულია 2009 წლის სექტემბერში უმცირესობათა საკითხების
ევროპული ცენტრის მიერ (ECMI)

ISSN: 1435-9812

შინაარსი

შესავალი.....	4
საქართველოში ოსების დემოგრაფიული მდგომარეობა და განსახლების არეალი.....	7
ინტეგრაცია ქართულ საზოგადოებაში.....	12
მიგრაციული პროცესები ოსურ თემში და 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის გავლენა ოსურ-ქართულ ურთიერთობებზე.....	16
უმცირესობათა საკითხების ევროპული ცენტრის (ECMI) ქმედება.....	19
დასკვნა.....	21
დანართი 1 ოსური მოსახლეობის აღწერის ცხრილი.....	23
დანართი 2 ოსების რაოდენობა ქალაქებსა და რაიონულ ცენტრებში 2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მიხედვით.....	44
დანართი 3 საქართველოში ოსების განსახლების რუკა.....	45

შესავალი

2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგად ძირეულად შეიცვალა სამხრეთ ოსეთის დემოგრაფიული მდგომარეობა. მას შემდეგ რაც საქართველოს ხელისუფლებამ დაკარგა ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული კონტროლი დიდი და პატარა ლიახვის ხეობებზე და ახალგორის რაიონზე ამ ტერიტორიებზე მცხოვრები მოსახლეობის დიდი ნაწილი, ხოლო დიდი და პატარა ლიახვის ხეობების შემთხვევაში კი მთლიანად იძულებული შეიქმნა დაეტოვებინა საკუთარი სახლ-კარი. ცვილებები განიცადა ასევე კონფლიქტის ზონის მომიჯნავე რაიონების დემოგრაფიულმა სტრუქტურამ. სექტემბრის თვის მდგომარეობით კონფლიქტის ზონიდან (მათ შორის შიდა ქართლის რაიონებიდან) დევნილთა საერთო რაოდენობამ 127 ათას ადამიანს გადააჭარბა.¹ რუსეთსა და საქართველოს შორის ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმების ხელმოწერის და რეგიონიდან რუსული ჯარების გასვლის შემდეგ ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ადმინისტრაციული საზღვრის გარედან იძულებით ადგილნაცვალი პირების დიდი ნაწილი დაბრუნდა სახლებში, თუმცა დიდი და პატარა ლიახვის ხეობების მთლიანი ქართული მოსახლეობა და ახალგორის რაიონში მცხოვრები რამდენიმე ათასი ქართველი კვლავ გამოდევნილია, საქართველოს ლტოვლივთა და განსახლების სამინისტრომ მათ დევნილის სტატუსი მიანიჭა და განათავსა სპეციალურად მათთვის შექმნილ 38 ახალ კოტეჯური ტიპის დასახლებაში. ლტოვილთა და განსახლების სამინისტროს ოფიციალური მონაცემებით ამდროისათვის აგვისტოს ომის შედეგად დევნილთა რაოდენობა (გარდა ზემო აფხაზეთიდან დევნილებისა) აღწევს 24,729 ადამიანს.²

აგვისტოს ომის შემდეგ სხვადასხვა საინფორმაციო საშუალებებით, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე საზღვარგარეთიდან მუდმივად ვრცელდებოდა ინფორმაციები საქართველოში მცხოვრები ოსების შევიწროების, დაჩაგვრის თუ მათი საცხოვრებელი ადგილებიდან აყრის შესახებ, რაც შემდგომში არაერთი პოლიტიკური სპეკულაციის საგანი

¹ <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e48d2e6>.

² http://www.mra.gov.ge/files/3_427_426374_devnilebi-Geo.pdf.

გამხდარა. მრავალი ურთიერთსაპირისპირო ინფორმაციის გავრცელებამ უმცირესობათა საკითხების ევროპულ ცენტრს (ECMI) გადააწყვეტინა საგანგებოდ შეესწავლა ეს საკითხი, და ასევე ჩაეტარებინა კვლევა, რომელიც პასუხს გასცემდა ისეთ საინტერესო და აქტუალურ საკითხებს, როგორცაა აგვისტოს ომის გავლენა ოსურ-ქართულ ურთიერთობებზე, ის თუ რამდენად შეიცვალა დემოგრაფიული ბალანსი საქართველოს ოსებით დასახლებულ რაიონებში და თუ როგორი დემოგრაფიული და მიგრაციული ტენდენციები ჭარბობს თანამედროვე პოლიტიკური პროცესების ფონზე და ზოგადად რა გავლენა მოახდინა აგვისტოს ომმა საქართველოში მცხოვრები ოსების მდგომარეობაზე. კვლევის საწყის ეტაპზე განზრახული გეგმონდა შეგვესწავლა ინტერეთნიკური ურთიერთობები კონფლიქტის ზონის მომიჯნავე შიდა ქართლის სხვადასხვა რაიონებში, თუმცა მუშაობის პროცესში კვლევის გეოგრაფიული არეალი გავზარდეთ და მოვიცვიოთ საქართველოს ყველა რეგიონი, სადაც კი უკანასკნელი 2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მიხედვით ოსური ეროვნების მოსახლეობა ცხოვრობს. რამაც, გარდა ზემოაღნიშნული მიზნებისა შესაძლებლობა მოგვცა დაგვედგინა თანამედროვე ეტაპზე ოსების დაახლოებითი სტატისტიკური რაოდენობა სოფლების მიხედვით და შეგვედარებინა ის 2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემებისათვის. საქართველოში ოსების განსახლების ეთნიკური რუკა, რომელიც სწორედ ამ ბოლო მონაცემებს ეყრდნობა შეგიძლიათ იხილოთ დანართის სახით (იხ. დანართი 3). კვლევის პროცესში ასევე შესაძლებლობა გექონდა შეგვეფასებინა საქართველოში ოსების ინტეგრაციის დონე ისეთი კრიტერიუმების მიხედვით, როგორცაა ქართული ენის ფლობა, მშობლიური ენის ფლობა, თვითიდენტიფიკაცია, გვარების დაბოლოებები (ოსური თუ რუსული) და ასე შემდეგ. ეს და სხვა ინფორმაცია სტრუქტურირებული სახით თავმოყრილია სპეციალურ ცხრილში, რომელიც დანართის სახით ახლავს მოცემულ კვლევას (იხ. დანართი 1). ნაშრომში ძირითადი აქცენტი კეთდება თანამედროვე ეტაპზე საქართველოში ოსი მოსახლეობის მდგომარეობაზე და შეგნებურად არ უღრმავდებათ ისტორიულ საკითხებს ოსებთან დაკავშირებით.³

³ ამ თემასთან დაკავშირებით იხილეთ: ზ. ჭიჭინაძე, ოსების ჩამოსახლება ქართლში და ქართველების ამაგი მათზე. ისტორიული მიმოხილვა, “ხელოვნება” თბილისი 1990; ვ. ჯაოშვილი, საქართველოს მოსახლეობა, “შეცნეობა”, თბილისი 1996; ა. თოთაძე, ოსები

კვლევა განხორციელდა 2008 წლის ნოემბრიდან 2009 წლის ივნისამდე. კვლევის შედეგები მთლიანად ეყრდნობა საველე გასვლების შედეგად მოპოვებულ ინფორმაციას. ასეთი სახის გასვლები განხორციელდა ოსებით დასახლებული ყველა რეგიონში, მათ შორის წმინდა ოსურ სოფლებში, შერეულ სოფლებში (ქართულ-ოსური, ქართულ-ოსურ-აზერბაიჯანული) და მათ მომიჯნავე ქართულ და აზერბაიჯანულ სოფლებში, სულ მოცულ იქნა 46 სოფელი, კერძოდ: ქვედა შავშვები, წითელუბანი, დიდი ხურვალეთი, თედოწმინდა, ვარიანი, ალაიანი, საქადაგიანო, გამდლისწყარო, ქვემო რენე, ყარაფილა, ნაწრეტი, კარალეთი, ტყვიავი, ქერე, ბროწლეთი, ერგნეთი, ქვემო ნიქოზი, ზემო ნიქოზი, ყინწვისი, ზღუდერი, ელბაქიანი, ტახტისძირი, დვანი, თვაურები, ხვითი, გორაკა, ვაკე, პანტიანი (შიდა ქართლის რეგიონი); ფინხოვანი, არგოხი, ჯუგაანი, წიწიკაანთსერი, ყიტაანი, არეშფერანი, ფონა (კახეთის რეგიონი); კოდისწყარო, ქვემო შუახევი, ზემო შუახევი, წიწამურა, ქარქუშაანი, ახალი ბურღული, ძველი ბურღული, ლამოვანი, კობი და ოქროყანა (მცხეთა-მთიანეთის რეგიონი); დიდი მიტარბი (სამცხე-ჯავახეთის რეგიონი)

კვლევის დროს ინდივიდუალურად სულ გამოკითხულ იქნა 250-მდე ადანიამი, ასევე ჩატარებულ იქნა ხუთი დისკუსია ფოკუს ჯგუფებში, კერძოდ სოფლებში არეშფერანი, ფინხოვანი, წითელუბანი, ელბაქიანი და ზემო შუახევი. იმისათვის რომ განგვესაზღვრა საველე მუშაობის არეალი, კვლევის საწყის ეტაპზე საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტისაგან მოვიპოვეთ შესაბამისი სტატისტიკური მონაცემები საქართველოში ოსების განსახლების და მათი რიცხოვნობის შესახებ. ამ მონაცემებზე დაყრდნობით შერჩეულ იქნა სამიზნე სოფლები სხვადასხვა კრიტერიუმების მიხედვით: სამიზნე სოფლები მოიცავდა სუფთა ოსურ, შერეულ ოსურ-ქართულ, შერეულ ოსურ-აზერბაიჯანულ, სუფთა ქართულ და სუფთა აზერბაიჯანულ

საქართველოში, მითი და რეალობა, “უნივერსალი” თბილისი 2006; გ. თოგოშვილი, ვახუშტი ბაგრატიონი ოსების და ოსეთის შესახებ. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის, ეთნოგრაფიისა და არქეოლოგიის ინსტიტუტი, “მეცნიერება” თბილისი 1977; გ. სოსიაშვილი, გერმანელი მოგზაურები ოსების შესახებ, “უნივერსალი” თბილისი 2007; როლანდ ტოპჩიშვილი, Грузино-Осетинские Этноисторические Очерки, Институт Истории и Этнологии им. И Джавахишвили, Тбилиси 2006; Гаглойти Ю. Аланы и вопросы этногенеза осетин, “Мецниереба”, Тбилиси 1966; Цховребова Замира Дмитриевна. Топонимия Южной Осетии в письменных источниках, Мецниереба, Тбилиси 1979.

სოფლებს. ინფორმატორები სოფლებიდან შერჩეულ იქნენ შემთხვევითი შერჩევის წესით, თითოეული სოფლიდან სხვადასხვა ასაკობრივი და გენდერული ჯგუფის მინიმურ ხუთი ადამიანი.

საქართველოში ოსების დემოგრაფიული მდგომარეობა და განსახლების არეალი

ოსები საქართველოში ტრადიციულად ერთ-ერთ ყველაზე მრავალრიცხოვან ეთნიკურ ჯგუფს წარმოადგენდნენ, უკანასკნელი საბჭოთა აღწერის მიხედვით, რომელიც 1989 წელს ჩატარდა ოსების რაოდენობა აღწევდა 164,055 ადამიანს, ხოლო ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის გარეთ კი 98,823 ადამიანს. ეს ციფრი მნიშვნელოვნად შემცირდა 1990-იან წლებში მომხდარი ეთნიკური კონფლიქტის შედეგად, როდესაც განხორციელდა საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში მცხოვრები ოსების იძულებითი გასახლება, ან მათთვის ისეთი პირობების შექმნა, რამაც საბოლოო ჯამში მათ მიერ საკუთარი სახლ-კარის დატოვება და რუსეთში, ძირითადად კი ჩრდილოეთ ოსეთში გადასახლება გამოიწვია. უკვე 2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემებით ოსების რაოდენობა საქართველოში, გარდა ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიისა შეადგენდა 38,028 ადამიანს,⁴ რომლებიც განსახლებული არიან საქართველოს შვიდი რეგიონის (შიდა ქართლი, კახეთი, სამცხე-ჯავახეთი, მცხეთა-მთიანეთი, ქვემო ქართლი, იმერეთი, რაჭა-ლეჩხუმი) 132 სოფელში.⁵ თუმცა ოსების ძირითადი კონცენტრაცია მოქცეულია შიდა ქართლის, კახეთის და მცხეთა-მთიანეთის რეგიონებში. გარდა სოფლებისა ოსები საკმაოდ რაოდენობით ცხოვრობენ ასევე საქართველოს სხვადასხვა დიდ ქალაქებსა და რაიონულ ცენტრებში.⁶ ჩვენი შეფასებით ოსური მოსახლეობის რიცხოვნობა 2002 წლის შემდეგაც მნიშვნელოვნად შემცირებულია, ჩვენს მიერ ოსურ სოფლებში მოსახლეობის გამოკითხვის

⁴ ამ ციფრში იგულისხმება იმდროისათვის საქართველოს მთავრობის მიერ კონტროლირებადი დიდი და პატარა ლიხვის სოფლების, რომელიც გაერთიანებული იყო გორის რაიონში და ახალგორის რაიონის მონაცემები, რომელიც გაერთიანებული იყო მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში.

⁵ ოსური სოფლების სრული სია, მოსახლეობის რაოდენობის, წარმოშობის, ინტეგრაციის დონის და სხვა კრიტერიუმების მიხედვით იხილეთ დანართი 1.

⁶ რაიონული ცენტრების და ქალაქების სია ოსური მოსახლეობის რაოდენობის მითითებით იხილეთ დანართი 2.

და მათგან მიღებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით, დღეის მდგომარეობით სოფლად ოსური მოსახლეობა არ უნდა აღემატებოდეს 10,000 ადამიანს,⁷ მაშინ როდესაც 2002 წლის აღწერის მონაცემებით მათი რაოდენობა 22,000-ია. სამწუხაროდ ანალოგიური გამოთვლის გაკეთება ქალაქში მაცხოვრებელ ოსებთან დაკავშირებით გაგვიჭირდა, რაც იმით აიხსნება, რომ სოფლებისაგან განსხვავებით, სადაც ოსები კომპაქტურ დასახლებებს ქმნიან ქალაქებში ისინი გაფანტულად არიან წარმოდგენილები, შესაბამისად ქალაქებთან მიმართებაში მხოლოდ 2002 წლის ოფიციალური აღწერის მონაცემებს თუ დავეყრდნობით, რომლის მიხედვითაც ოსების რაოდენობა შეადგენს 16,000 ადამიანს. ჩვენი ვარაუდით სოფლის მოსახლეობისაგან განსხვავებით ეს ციფრი 2002 წლის შემდეგ მნიშვნელოვნად არ უნდა შეცვლილიყო, რადგან ერთის მხრივ ქალაქის მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობა უკეთესია სოფელთან შედარებით და შესაბამისად მოსახლეობას ნაკლები მოტივაცია აქვს საკუთარი სახლ-კარის გაყიდვის და წასვლის, ხოლო მეორეს მხრივ კი სოფლიდან წამოსული ოსური მოსახლეობის ნაწილი დასახლდა სწორედ უახლოეს ქალაქში, რითაც მოხდა ქალაქებიდან 2002-2009 წლების მონაკვეთში რუსეთში წასული ოსური მოსახლეობის ჩანაცვლება. შესაბამისად 2002 წლისათვის ქალაქად მაცხოვრებელი ოსი მოსახლეობის რაოდენობას თუ მივუმატებთ ჩვენს მიერ გამოთვლილ სოფლის მოსახლეობის რიცხოვნობას მივიღებთ 26,000 ადამიანს.⁸

ტაბულა 1: ოსები საქართველოში

1989 საბჭოთა აღწერა	2002 აღწერა	ECMI-ის შეფასება 2009
164,055	38,028	26,000 ⁹

⁷ ოსურ სოფლებში მოსახლეობის რაოდენობა 2002 წლის აღწერის მონაცემების მიხედვით და ჩვენს მიერ იგივე სოფლებში 2009 წლისათვის მოსახლეობის რაოდენობის შედარება იხილეთ დანართი 1.

⁸ ამ ციფრში არ იგულისხმება დიდი და პატარა ლიახვის და ახალგორის რაიონის ოსური მოსახლეობა.

⁹ ამ ციფრის გამოთვლისას ჩვენ ვეყრდნობით 2002 წლის მოსახლეობის აღწერის შედეგებს ქალაქების და რაიონული ცენტრების შესახებ და ჩვენს საკუთარ მონაცემებს სოფლის მოსახლეობის შესახებ.

შიდა ქართლის რეგიონში ოსები განსახლებული არიან გორის, კასპის, ქარელის და ხაშურის რაიონების 59 სოფელში, თუმცა ჩვენი შეფასებით და მოსახლეობისაგან მიღებული ინფორმაციაზე დაყრდნობით შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ დღეისათვის ოსები მნიშვნელოვანი რაოდენობით (60% და ზევით) ცხოვრობენ 17 სოფელში, კერძოდ: ქვემო შავშვები, წითელუბანი, დიდი ხურვალეთი, ნაწრეტი (გორის რაიონი), გამდლისწყარო, ზადიანთკარი, ზემო რენე, ნიგოზა, ქვემო რენე, ყარაფილა, თვაურები, ხვითი, გორაკა, ვაკე, პანტიანი (კასპის რაიონი), ელბაქიანი, ყინწვისი (ქარელის რაიონი).

საველე მუშაობის დროს გამოიკვეთა, რომ 2002 წლის მოსახლეობის სტატისტიკური აღწერის მონაცემები ზოგიერთ შემთხვევაში არ ასახავს რეალობას და სხვადასხვა სოფლებში ოსების რაოდენობა შემცირებულად არის წარმოდგენილი, მაგალითად სოფლებში წითელუბანი, ნაწრეტი, ყინწვისი, ელბაქიანი, გამდლისწყარო და სხვა, თუმცა ამ შემთხვევაში საქმე არ უნდა გვქონდეს შეგნებულ, წინასწარგანზრახულ ქმედებასთან. შიდა ქართლში მცხოვრები ოსების აბსოლუტურ უმრავლესობას გვარები ქართული დაბოლოებითა აქვთ, რაც შესაძლოა გამხდარიყო აღწერის ანკეტაში მათი ქართველებად ჩაწერის მიზეზი. ამავე დროს, კულტურული ასიმილაციის გამო შიდა ქართლის ოსური მოსახლეობის დიდი ნაწილისათვის საკუთარი თავის ქართველებად წარმოდგენა პრობლემურ საკითხს არ წარმოადგენს. კვლევის დროს აღმოვაჩინეთ ბევრი ისევე შემთხვევა, როდესაც გარკვეული სიფრთხილის გამო ოსებმა ნებაყოფლობით მიუთითეს ეროვნების გრაფაში ქართველი.

კახეთის რეგიონში ოსები სახლობენ 37 სოფელში, თუმცა ჩვენმა საველე კვლევამ ოსური მოსახლეობის მნიშვნელოვანი კონცენტრაცია (60% და მეტი) გამოკვეთა 12 სოფელში, კერძოდ: ჯუგაანი (თელავის რაიონი), არგოხი, ფინხოვანი, ქორეთი (ახმეტის რაიონი), ყიტაანი (გურჯაანის რაიონი), არეშფერანი, ზემო ბოლქვი, ფონა, დონა, ქვემო ხეჩილი, ზემო ხეჩილი (ლაგოდეხის რაიონი), წიწიკაანთსერი (ყვარლის რაიონი). ტრადიციულად ოსური მოსახლეობა მნიშვნელოვანწილად იყო წარმოდგენილი პანკისის ხეობის სხვადასხვა სოფლებში, კერძოდ ოსურ

სოფლებად ითვლებოდა და კვლავაც ოსურ სოფლებად მოიხსენიება ხოლმე პანკისის ხეობაში მდებარე შემდეგი სოფლები: ქვემო ხალაწანი, წინუბანი, დუმასტური, კუწახტა, თუმცა 1990-იან წლებში ოსებმა ეს სოფლები თითქმის მთლიანად დატოვეს, ოსების თითო-ორი ოჯახია მხოლოდ დარჩენილი სოფელ კუწახტაში.

სოფლები ოსური მოსახლეობის რაოდენობით შიდა ქართლი და კახეთი გამოირჩევა, სადაც ძირითადად ჭარბობს სოფლები საშუალო რაოდენობით 200-250 ადამიანი, მაშინ როდესაც სხვა რეგიონებში სოფლები ოსური მოსახლეობით არ აღემატება ხოლმე 50-150 ადამიანს. ტრადიციულად საქართველოში ოსური მოსახლეობის რაოდენობით გამოირჩეოდა ბორჯომის რაიონიც, სადაც 1989 წლის აღწერის მიხედვით თერთმეტი წმინდა ოსური სოფელი იყო, დღეს კი აღნიშნულ რაიონში ოსების რამდენიმე ოჯახი შემორჩა მხოლოდ ერთ სოფელში, დიდი მიტარბი, და ასევე დაბა ბაკურიანსა (344 ადამიანი) და ქალაქ ბორჯომში (215 ადამიანი).¹⁰ კიდევ ერთი ოსების კომპაქტურად დასახლების რეგიონი არის მცხეთა-მთიანეთი, სადაც 2002 წლის აღწერის მონაცემებით ოსები სახლობენ 26 სოფელში, თუმცა მათ შორის ყველაზე დიდი სოფლის მოსახლეობის რიცხოვნობა არ აღემატება 150 ადამიანს. ისევე როგორც შიდა ქართლში, ოფიციალური აღწერის მონაცემები მთლად ზუსტად ვერ ასახავს დემოგრაფიულ სურათს მცხეთა-მთიანეთის ზოგიერთ სოფელში, განსაკუთრებით კი დუშეთის რაიონის ოსურ სოფლებში. 2002 წლის აღწერის მონაცემებით დუშეთის რაიონის გარკვეული სოფლები სანახევროდ ოსურია, მაშინ როდესაც ჩვენი შეფასებით უმეტესობა ამ სოფლებისა მთლიანად, ან მეტწილად ოსურია. ეს შეეხება სოფლებს კოდისწყარო, ზემო შუახევი, ქვემო შუახევი, ქვიტკირისწყარო და წიწამურა, რომლებიც საკმაოდ მოზრდილ ოსურ კომპაქტურად დასახლებულ ჯგუფს ქმნიან სოფლებისა, და ასევე, კიდევ ერთი, სამი სოფლისაგან შემდგარი ოსური ჯგუფი სოფლებისა: ქარქუშაანი, ახალი ბურღული და ძველი ბურღული. ამასთანავე, ყაზბეგის რაიონში კი ოსური სოფლების უმეტესობა მთლიანად დაცარიელებულია, მაგალითად თრუსის ხეობის სოფლების

¹⁰ მონაცემები ეყრდნობა სტატისტიკის დეპარტამენტის 2002 წლის მოსახლეობის აღწერის შედეგებს.

მონახულებისას ჩვენ აღმოვაჩინეთ მხოლოდ ერთადერთი მოხუცი ქალბატონი (სოფელ ოქროყანაში), მოსახლეობის დანარჩენი ნაწილი კი გადავიდა ჩრდილოეთ ოსეთში 1990-ებსა და 2005 წლის დასაწისში. შესაბამისად თრუსოს ხეობის ყველა სოფელი დღესდღეობის მთლიანად მიტოვებულია.

2002 წლის აღწერის მონაცემები მნიშვნელოვნად არის ასევე შეცვლილი ქვემო ქართლის ოსურ დასახლებებში, კერძოდ ოსები წარმოდგენილები იყვნენ თეთრი წყაროს ხუთ სოფელში – ალექსეევკა, არხოტი, ჭინჭრიანი, გუდარეხი და ვაკე, თუმცა შემოწმების შედეგად აღმოჩნდა, რომ უკანასკნელ წლებში აღნიშნული სოფლების ოსურმა მოსახლეობამ მთლიანად დატოვა რაიონი, მათი სახლების ნაწილი შეისყიდა სახელმწიფომ სვანეთიდან და აჭარიდან გადმოსახლებული ეკოლოგიური მიგრანტებისათვის, ნაწილი კი შესყიდულ იქნა კერძო მოქალაქეებისაგან. თუმცა ოსები ქვემო ქართლში ჯერ კიდევ არიან დარჩენილები უმნიშვნელო რაოდენობით ურბანულ დასახლებებში, კერძოდ 61 ადამიანი ცხოვრობს ქალაქ თეთრი წყაროში.¹¹ მსგავსი ტენდენცია, ანუ ოსებით დასახლებული სოფლების ტრადიციული დემოგრაფიული სურათის შეცვლა შეიმჩნევა სხვა რაიონებშიც, მაგალითად სოფელ წითელუბანში, სადაც დაახლოებით ერთი წლის წინ მთავრობამ სახლები შეისყიდა და დაასახლა დეპორტირებული მესხების ხუთი ოჯახი, აღნიშნულ სოფელში 1990-იანი წლების ბოლოს დასახლებულ იქნენ ასევე ეკოლოგიური მიგრანტები აჭარიდან. განსაკუთრებით იმატა დევნილების, ლტოლვილების და მიგრანტების ოსურ სოფლებში ჩასახლებების ტენდენციამ კახეთის სოფლებში, მაგალითად ახმეტის რაიონის სოფელ ფიჩხოვანში ერთი წლის წინ ოსებისაგან შესყიდულ იქნა თერთმეტი სახლი აჭარელი მიგრანტებისათვის, ხოლო სოფელ არგოხში კი თექვსმეტი სახლი სვანი მიგრანტებისათვის. როგორც ადგილობრივი მოსახლეობა აცხადებს ასეთი ჩასახლებები იგეგმება ასევე სხვა სოფლებშიც.

¹¹ მონაცემები ეყრდნობა სტატისტიკის დეპარტამენტის 2002 წლის მოსახლეობის აღწერის შედეგებს.

ინტეგრაცია ქართულ საზოგადოებაში

საბჭოთა პერიოდიდან მოყოლებული ოსები ტრადიციულად ქართულ საზოგადოებაში ყველაზე ინტეგრირებულ ეთნიკურ ჯგუფს წარმოადგენდნენ. თუ ინტეგრაციის გამსაზღვრელ კრიტერიუმებად მივიჩნევთ ქართული ენის ფლობას, ურთიერთობების სიხშირეს ქართველებთან, შერეული ოჯახების შექმნის ტრადიციას ქართველებთან მაშინ თამამად შეიძლება ვამტკიცოთ, რომ ინტეგრაციის დონე თანაბრად მაღალი იყო როგორც ყოფილ სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქში, ასევე მის ფარგლებს გარეთ, საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში მცხოვრებ ოსებში. 1990-იან წლების დასაწყისში განხორციელებული კონფლიქტის შედეგად გაუცხოების ფაქტორმა იმატა ყოფილი სამხეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაზე მცხოვრებ ოსებსა და ქართველებს შორის, იკლო ყოველდღიურმა ურთიერთობებმა, ქართული ენა კი თანდათანობით ჩანაცვლდა რუსულით, თუმცა საქართველოს სხვა რეგიონებში ეთნოსთაშორის ურთიერთობებს, 1990-იანებში მიუხედავად ოსების მნიშვნელოვანი გადინებისა და მასიური შევიწროებისა (იხილეთ ქვემოთ) დიდი ცვლილებები არ განუცდია. ინტეგრაციის დონე ზოგიერთ რაიონში იმდენად მაღალია, რომ საქმე გვაქვს ლინგვისტურ და ეთნიკურ ასიმილაციასთანაც. თუმცა ამ კუთხით განსხვავებული სურათი გვხვდება რაიონების და სოფლების მიხედვით.

ინტეგრაციის და გარკვეულ შემთხვევებში ასიმილაციის მაღალი დონე გვხვდება ოსების ყველაზე დიდი კონცენტრაციის რეგიონში - შიდა ქართლში, რაც სავარაუდოდ გამოწვეულია ქართულ მოსახლეობასთან მაქსიმალურ სიმჭიდროვეში ცხოვრებით. ოსური თვითმყოფადობის განმსაზღვრელი ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი ოსური ენის ფლობა შეიმჩნევა მხოლოდ ხანშიშესულ ადამიანებში, რომლებიც თანაბრად სრულყოფილად ფლობენ ორივე, ქართულ და ოსურ ენებს. ახალგაზრდა თაობაც უმეტეს შემთხვევებში ფლობს მშობლიურ ენას, ერთმანეთში საკომუნიკაციოდ კი უპირატესობას ქართულს ანიჭებენ. თუმცა ოდნავი სხვაობა მაინც შესამჩნევია სხვადასხვა სოფლების მიხედვით. ოსური ენა

შედარებით უკეთ არის შემორჩენილი კასპის რაიონის ჩრდილოეთით, ახალგორის რაიონის ოსურ სოფლებთან მოსახლურ სოფლებში, (პანტიანი, ვაკე, გორაკა), ასევე გორის რაიონის ძირძველ ოსურ სოფლებში (წითელუბანი, ზადიანთკარი, რენე). ოსური ენა საკმაოდ კარგად არის ასევე შემორჩენილი ქარელის რაიონის ოსურ სოფლებში, განსაკუთრებით სოფელ ელბაქიანში, რომელმაც რთულად მისასვლელი გზების და იზოლირებული მდებარეობის გამო შედარებით შეინარჩუნა ოსური კულტურული ტრადიციები. აღნიშნული სოფელი იმითაც არის აღსანიშნავი, რომ წარმოადგენს ქართველების ოსურ კულტურულ გარემოში ასიმილაციის ერთ-ერთ იშვიათ მაგალითს, კერძოდ სოფლის მოსახლეობა (უმეტესად გვარად ელბაქიძეები), რომელიც წარმოშობით არის რაჭიდან, სოფელ წერადან მე-19 საუკუნის შუახანებში ჩამოსახლდნენ ქარელის რაიონში, სადაც ოსური მოსახლეობის გარემოცვაში მოხვედრის შედეგად მოხდა მათი ისტორიული ქართული იდენტობა ოსურით შეცვლა.¹²

მთელ რიგ სოფლებში მიუხედავად ოსური იდენტობის ნიშნების სრულიად გაქრობისა, აღსანიშნავია, რომ ოსური წარმოშობის შესახებ ინფორმაცია ოსურ სოფლებში ჯერ კიდევ შენარჩუნებულია. ოსებად ხდება მათი აღქმა ასევე მეზობლად მცხოვრები ქართველების, თუ სხვა ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენელთა მხრიდან,¹³ თუმცა არსებული ინტეგრაციული პროცესების კვლავაც გაგარძელების შემთხვევაში შიდა ქართლის ოსურმა მოსახლეობამ რამდენიმე თაობის შემდეგ ადვილი მოსალოდნელია, რომ მთლიანად დაკარგოს თვითმყოფადი ოსური იდენტობა. გარდა ოსური ენის დაკარგვის აშკარა ტენდენციებისა თვალში საცემია ასევე ოსური გვარების ქართულით შეცვლის პროცესი, რომელიც ჯერ კიდევ საბჭოთა პერიოდში დაიწყო და განსაკუთრებით გაძლიერდა 1990-იანი წლების დასაწყისში. თუ საბჭოთა პერიოდში ეს პროცესი ძირითადად ნებაყოფლობით ხასიათს

¹² ინფორმაცია ამის შესახებ დადასტურებულია საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ისტორიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტის დირექტორის გიორგი მელიქიშვილის მიერ სპეციალური მოკვლევის შედეგად გაცემულ ცნობაში, რომელიც მომზადდა ქ. გორის მკვიდრის ყაზბეგ ელბაქიძის მოთხოვნის საფუძველზე, ცნობა დათარიღებულია 1991 წლის 15 ივლისით.

¹³ შიდა ქართლში კიდევ ერთი ეთნიკური ჯგუფი, რომელიც კომპაქტურად და დიდი რაოდენობით არის წარმოდგენილი არიან აზერბაიჯანელები, მათი განსახლების სოფლებია: თედოწმინდა, ლევიტანა (გორის რაიონი), საქადაგიანო, ხიდისყური, ახალსოფელი, კალოუბანი, ფერმა, ჩანგილარი (კასპის რაიონი).

ატარებდა, 1990-იანებში ნაციონალისტური პოლიტიკის შედეგად ოსური გვარების ქართულით შეცვლამ იძულების ფორმაც მიიღო. დღეის მდგომარეობით შიდა ქართლის ყველა რაიონში მცხოვრები ოსების აბსოლუტური უმრავლესობა ატარებს ქართული დაბოლოების გვარებს (-შვილი/-ძე/-ური), თუმცა არის იშვიათი გამონაკლისებიც, კერძოდ ოსური გვარები რუსული დაბოლოებით (-ოვ/-ოვა) გვხვდება სოფლებში წითელუბანი, გამდლისწყარო, ზადიანთკარი, ყინწვისი, ახალი ხურვალეთი, პატარა ხურვალეთი, საქადაგიანო, თუმცა მცირე რაოდენობით. ეს ძირითადად ის მოსახლეობაა, რომელთაც რაღაც მიზეზების გამო არ მოისურვეს გვარის შეცვლა და ასევე, შედარებით ახალჩამოსახლებულები (1980-იანი წლების), რომლებიც გადმოსახლდნენ სამხრეთ ოსეთის ყოფილი ავტონომიური ოლქიდან და არ განუცდიათ ასიმილაცია ქართულ კულტურულ გარემოში.

ოსების ინტეგრაციის დონესთან მიმართებაში ოდნავ განსხვავებული ვითარებაა საქართველოს სხვა რეგიონებში, მაგალითად ყაზბეგის რეგიონში მცხოვრებ ოსებს გაცილებით უკეთ აქვთ შენარჩუნებული ოსური თვითმყოფადობა, რაც გამოიხატება ოსური ენის ფლობაში, მათ შორის ახალგაზრდების მიერ და ოსური გვარების შენარჩუნებაში. უფრო მეტიც, ზოგიერთ სოფელში ქართული ენის ფლობის დონეც კი დაბალია. მსგავსი ვითარებაა ბორჯომის რაიონის ოსურ სოფელ დიდ მიტარბშიც, სადაც ოსური ენა კარგად არის შემონახული, თუმცა ყაზბეგის რაიონისაგან განსხვავებით გვარები ბორჯომის ოსურ მოსახლეობასაც გაქართველებული აქვს. მიზეზი ასეთი სხვაობისა შიდა ქართლის ოსურ მოსახლეობასთან შესაძლებელია იყოს დასახელებულ რეგიონებში ოსური სოფლების იზოლირებულ მდებარეობაში და ქართულ მოსახლეობასთან ნაკლები კონტაქტებით.

კახეთის რეგიონში ოსების ეთნო-ლინგვისტური ინტეგრაცია/ასიმილაცია განსხვავებულად მიმდინარეობს სხვადასხვა რაიონების მიხედვით. ამ მხრივ მსგავსი სიტუაციაა ახმეტის, თელავის, ყვარლის და გურჯაანის რაიონებში, სადაც ოსების დიდმა ნაწილმა საბჭოთა პერიოდიდან მოყოლებული

განიცადა კულტურული და ლინგვისტური გაქართველება. შიდა ქართლის მსგავსად აქაც ქართული ენა თანდათანობით ანაცვლებს ოსურს, ოსური გვარებიც მხოლოდ გარკვეულ სოფლებშია შემორჩენილი, ისიც უმნიშვნელო რაოდენობით, კერძოდ თელავის რაიონის სოფელ ჯუგაანში და ყვარლის რაიონის სოფელ წიწიკაანთსერში. აღნიშნულისაგან რადიკალურად განსხვავებულ მდგომარეობას ვაწყდებით ლაგოდეხის რაიონის ოსურ სოფლებში, სადაც ოსური ეთნიკური იდენტობა და თვითმყოფადობა სხვა დასახლებებთან შედარებით მაქსიმალურად კარგად არის შენარჩუნებული, კერძოდ საქმე ეხება ლაგოდეხის რაიონის ექვს ოსურ სოფელს (ოსური მოსახლეობა თითოეულ მათგანში აღემატება 80%-ს) - არეშფერანი, ზემო ბოლქვი, ფონა, დონა, ქვემო ხეჩილი, ზემო ხეჩილი, სადაც ოსური ენა ჯერ კიდევ შემორჩენილია არა მხოლოდ უფროსი ასაკის მაცხოვრებლებში, არამედ ის არის საურთიერთობო ენა ახალგაზრდებს შორისაც. ამ კუთხით განსაკუთრებით აღსანიშნავია სოფლები არეშფერანი და ფონა. ორივე ამ სოფელში შენარჩუნებულია ასევე გვარების ოსური დაბოლოებები. ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზი ოსური ელემენტის ასე შენარჩუნებისა ამ სოფლებში არის საბჭოთა პერიოდიდან მოყოლებული ადგილობრივ სკოლებში ოსური ენის სწავლების ტრადიციის არსებობა. ოსური ენა დღესაც ისწავლება ორივე სოფლის საჯარო სკოლაში, სადაც ოსური არის სავალდებულო ყველა კლასისათვის (ოთხი საათი კვირაში პირველი-მეოთხე კლასის მოსწავლეებისათვის და სამი საათი კვირაში მეხუთე-მეთერთმეტე კლასის მოსწავლეებისათვის).

ოსური ენის შემსწავლელი კლასების არსებობა ლაგოდეხის რაიონის ამ ორ სოფელში გამონაკლის შემთხვევას წარმოადგენს. ცხადია, რომ სპეციალური ღონისძიებების გატარების გარეშე, ახლო მომავალში ოსური ენის გამოყენების პრაქტიკა საქართველოში მცხოვრები ოსების დიდ უმრავლესობაში გაქრება. ბევრ ოსურ სოფელში ინტეგრაციის, თუ ასიმილაციის დონე ქართულ კულტურულ გარემოში იმდენად ღრმაა, რომ ოსური ენის შენარჩუნების საჭიროების მკაფიოდ გამოხატვა თავად ოსური თემის მხრიდანაც არ ხდება. შესაბამისად, შესაძლოა მთავრობამ აიღოს თავის თავზე პასუხისმგებლობა და ოსური კულტურული ტრადიციების

შენარჩუნებისათვის ღონისძიებების ინიცირება მოახდინოს, კერძოდ განათლებისა და ენის სფეროში.

მიგრაციული პროცესები ოსურ თემში და 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის გავლენა ოსურ-ქართულ ურთიერთობებზე

ოსების მასიური მიგრაცია საქართველოდან 1980-იანი წლების მიწურულიდან დაიწყო, რაც განპირობებული იყო ეთნიკური კონფლიქტით და საქართველოში იმ პერიოდში წარმოებული ნაციონალისტური პოლიტიკით. მთელი 1990-იანი წლების მანძილზე ოსების მიგრაცია საქართველოდან შეეხო პრაქტიკულად ყველა ოსურ სოფელს. კვლევის პროცესში გამოიკვეთა, რომ სოფლების მიხედვით მიგაცია 1990-იანი წლებიდან განიცადა მოსახლეობის 10-დან 50%-მდე,¹⁴ გადასახლებულთა უმეტესობა კი ძირითადად ჩრდილოეთ ოსეთში სახლდებოდა. როგორც პირველი თავიდან დაეინახეთ ოსების მიგრაცია გაგრძელდა 2000-იან წლებშიც და მათი რაოდენობა 2002 წლის მოსახლეობის აღწერის შედეგებთან შედარებით მნიშვნელოვნად შემცირებულია, თუმცა 1990-იანი წლებისაგან განსხავებით თანამედროვე ეტაპზე ოსების გადინების მიზეზი იძულება, ან რაიმე სახით ზემოქმედება არ ყოფილა. მთავარი მიზეზი მოსახლეობის გადინებისა, როგორც მათი დარჩენილი ნათესავები აცხადებენ არის მძიმე სოციალური პირობები და უმუშევრობა, რომლის დაღწევის ერთ-ერთი საშუალება კი ოსებისათვის ჩრდილოეთ ოსეთში გადასახლება გამოდგა. 2006 წლის სექტემბერში საქართველო-რუსეთის საზღვრის ჩაკეტვამდე აქტიურად მიმდინარეობდა ოსების სეზონური მიგრაცია ჩრდილოეთ ოსეთში, თუმცა საზღვრის ჩაკეტვის შემდეგ, ამ მიგრანტების უმეტესობამ არჩია ჩრდილოეთ ოსეთში დარჩენა. ძირითადად ოსები ამჯობინებენ ჩრდილოეთ ოსეთში დასახლებას იმის გამო, რომ საქართველოში მცხოვრებ თითქმის ყველა ოსს ჩრდილოეთ ოსეთში ჰყავს ნათესავები და მათთვის უფრო მოსახერხებელი და ადვილია ახალი ცხოვრების მოწყობა უკვე კარგად ნაცნობ გარემოში, ხოლო ვისაც ჩრდილოეთ ოსეთში ნათესავები¹⁵ არა ჰყავს ცდილობენ ცხოვრების

¹⁴ იხილეთ დანართი 1.

¹⁵ სანათესაო ძირითადად გაჩნდა 1990-იან წლებში გადასახლების შედეგად.

გაუმჯობესებას და უკეთესი პირობების შექმნას საქართველოს სხვადასხვა დიდ ქალაქებში გადასახლებით. მსგავსი ტენდენცია შეიმჩნევა არა მარტო ოსურ მოსახლეობაში, არამედ ქართველებშიც, რომლებიც ანალოგიურად ოსებისა სოფლად არსებულ მძიმე პირობებს გაურბიან ქალაქში გადმოსახლებით. საველე კვლევის და მოსახლეობასთან გასაუბრების დროს გამოიკვეთა, რომ ყველა სოფელში, რომელსაც კი ვესტუმრეთ მოსახლეობის საერთო რაოდენობა 2002 წლის აღწერის მონაცემებთან შედარებით დაახლოებით 10 პროცენტით ან მეტით შემცირებულია.¹⁶ ეს კლება ეხება არა მხოლოდ ოსებს, არამედ ქართველებსაც.

დღესდღეობით საზოგადოების, მათ შორის საერთაშორისო ორგანიზაციების და დამკვირვებლების დიდი ინტერესის საგანს წარმოადგენს საქართველოში მცხოვრები ოსების შესაძლო გადინების, ან მათი დისკრიმინაციის საკითხი 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის ფაქტორიდან გამომდინარე. ინტერესს განაპირობებს ის ფაქტიც, რომ საომარი მოქმედებების დასრულებიდან მოყოლებული დღემდე მუდმივად ვრცელდება ურთიერთსაპირისპირო ინფორმაციები, ძირითადად რუსული წყაროებიდან საქართველოში ეთნიკურ ნიადაგზე ოსების შეზღუდვის, მათი შევიწროების, თუ იძულებით გასახლების შესახებ. საველე მუშაობის პროცესში ჩვენ საგანგებოდ ვამოწმებდით ასეთი სახის ინფორმაციას როგორც ოსურ, ასევე ქართულ მოსახლეობაში, თუმცა ვერც ერთი დადასტურებული ფაქტი მსგავსი სახის დონისძიებებისა ჩვენს მიერ ვერ იქნა გამოვლენილი. ევროკავშირის მონიტორინგის მისიაც, ანალოგიურად ვერ ადასტურებს მსგავს ფაქტებს, რაც ასახულია მათ მოხსენებაშიც.¹⁷ ომის შემდგომ ოსების მიერ საქართველოს არც მასიურ დატოვებაზე შეიძლება საუბარი. შიდა ქართლის ოსური სოფლებიდან ჩვენ ვერც ერთი მსგავსი ფაქტი ვერ გამოვავლინეთ. უმნიშვნელო რაოდენობით, რამდენიმე ოჯახის წასვლის შესახებ გვითხრეს მხოლოდ კახეთში, სოფლებიდან წიწიკაანთსერი, არემფერანი, არგოხი, ფიჩხოვანი და ქორეთი. თუმცა წასვლის მიზეზად სახელდება არა იმდენად საომარი მოქმედებების

¹⁶ იხილეთ დანართი 1.

¹⁷ EUMM Thematic Report on Ethnic Ossetian Minorities in GEO TAT and Ethnic Georgian Minorities in SO/ABK, February 2009.

გაჩაღება, არამედ ომამდე მიღებული გადაწყვეტლება ჩრდილოეთ ოსეთში გადასახლების შესახებ. სოფელ არეშფერანში ჩვენ შეგვხვდა ასევე ორი ოჯახი, რომელთაც 2008 წლის ივლისის თვეში, ანუ ომის დაწყებამდე გაყიდეს საკუთარი სახლ-კარი და ემზადებოდნენ ვლადიკავკაზში გასამგზავრებლად, მაგრამ რუსეთ-საქართველოს შორის დიპლომატიური ურთიერთობების გაწყვეტის და მიმოსვლის გართულების შედეგად იძულებული აღმოჩნდნენ დარჩენილიყვნენ და ღრობითი თავშესაფარი მოეძებნათ.

რაც შეეხება ომის ფაქტორის გავლენას ეთნოსთა შორის ურთიერთობებზე მნიშვნელოვანი ცვლილებები ამ კუთხითაც არ შეინიშნება. ყოფით დონეზე ქართულ-ოსური ურთიერთობები ისევე მშვიდობიანი და მეგობრულია, როგორც იყო. ორივე ეთნოსის წარმომადგენლების მხრიდან ერთნაირად ხდებოდა ომის აღქმა, როგორც აგრესორი რუსეთის მთავრობის მიერ დამოუკიდებელი სახელმწიფოს დაპყრობის და განადგურების მცდელობა. ერთადერთი, რაც მიდგომებში განსხვავებდა არის ოსური თემის შედარებით ზომიერი და ფრთხილი შეფასებები რუსეთთან ურთიერთობებთან დაკავშირებით. ოსებისათვის რუსეთი დღემდე წარმოადგენდა მიმოსვლის და ვაჭრობის და შესაბამისად ეკონომიკური შემოსავლის ერთ-ერთ მთავარ წყაროს, ამდენად ურთიერთობების გაფუჭება რუსეთთან ავტომატურად ნიშნავს მათთვის როგორც სარგებლის შემცირებას, ასევე ნათესავებთან და ახლობლებთან კომუნიკაციის და ურთიერთობების გაწყვეტას.

მიუხედავად იმისა, რომ ყოფით დონეზე ქართულ-ოსური ურთიერთობები ომის შემდგომაც მჭიდრო და მეგობრულია, ომის გავლენა მაინც თვალში საცემია ოსურ თემში გაჩენილი სიფრთხილის და შიშის გამო. გამოკითხულთა დიდი უმრავლესობა გაურკვევლობას გამოხატავს მომავალთან დაკავშირებით, 1990-იანი წლების დასაწყისის არასასიკეთო გამოცდილების გათვალისწინებით ოსური მოსახლეობის გარკვეული ნაწილი ეჭვის თვალთ უყურებს მომავალს და საომარი მოქმედებების განახლების შემთხვევაში არა აქვს საკუთარი უსაფრთხოების განცდის შეგრძნება. ეს მიზეზი კიდევ უფრო აძლიერებს მათში გადასახლების და

ჩრდილოეთ ოსეთში საკუთარ ნათესავებთან შეერთების სურვილს. აქედან გამომდინარე, სავარაუდოდ ოსების მიგრაციის ტენდენცია კიდევ უფრო გაიზრდება რუსეთთან საზღვრის გახსნის და მიმოსვლის გამარტივების შემთხვევაში.

უმცირესობათა საკითხების ევროპული ცენტრის (ECMI) ქმედება

უმცირესობათა საკითხების ევროპული ცენტრის პროექტები საქართველოში ზოგადად მიმართულია ეროვნულ უმცირესობათა სოზაგადოებაში ინტეგრირების ხელშეწყობისათვის. 2004 წლიდან მას შემდეგ რაც ცენტრმა სრულფასოვანი საქმიანობა წამოიწყო საქართველოში პრიორიტეტულ მიმართულებას წარმოადგენდა ეროვნული უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებული რეგიონების ინტეგრაციის ხელშეწყობა, კერძოდ სამცხე-ჯავახეთი და ქვემო ქართლი, რისთვისაც ორივე რეგიონში ჩამოყალიბდა ადგილობრივი სამოქალაქო სექტორის გამაერთიანებელი საზოგადოებრივი ფორუმები, სამცხე-ჯავახეთში ჯავახეთის სამოქალაქო ფორუმის, ხოლო ქვემო ქართლში წალკის სამოქალაქო ფორუმის სახით. ორივე ეს სტრუქტურა დროთა განმავლობაში ჩამოყალიბდა, როგორც ცენტრსა და რეგიონს შორის დამაკავშირებელი ხიდი, ადგილობრივი პრობლემატიკის ცენტრალურ ხელისუფლებაში მიტანის და განხილვის ერთ-ერთი ეფექტური საშუალება. ასეთი პრაქტიკის წარმატებამ ECMI-ს უბიძგა ანალოგიური პრაქტიკის დანერგვისაკენ სხვა რეგიონებშიც, მათ შორის ეროვნული უმცირესობებით შედარებით ნაკლებად დასახლებულ რეგიონებში, რომლებსაც სამოქალაქო ინტეგრაციის განვითარების კუთხით ნაკლები ყურადღება ექცევა ასევე მთავრობის მხრიდანაც. ოსური თემი, როგორც წინა თავებიდან ჩანს საკმაოდ დიდი რაოდენობით არის წარმოდგენილი შიდა ქართლის და კახეთის რეგიონში, შესაბამისად ECMI 2010 წლიდან გეგმავს ორივე ამ რეგიონში ეროვნულ უმცირესობათა ქსელის/საბჭოს ხელშეწყობას, რომელშიც გარდა ოსებისა მონაწილეობას მიიღებენ რეგიონში მაცხოვრებელი სხვა ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლებიც. საბჭოში ჩართულობა და მის საქმიანობაში აქტიური მონაწილეობის მიღება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი სწორედ ოსური თემისთვის არის, რადგან

აღნიშნულ რეგიონებში მათი რაოდენობის მიუხედავად სამოქალაქო პროცესებში მონაწილეობის დონე უკიდურესად დაბალია, არ არსებობს ასევე ოსური საზოგადოებრივი გაერთიანებები, რომლებიც საკუთარი კულტურული თვითმყოფადობის შენარჩუნებაზე იმუშავებდნენ. კვლევის პროცესში ოსურ თემთან შეხვედრების დროს ჩვენს მიერ საბჭოების შექმნის საკითხიც იქნა წამოწეული, რამაც მათში დიდი დაინტერესება და მოწონება დამოიწვია. აღნიშნული ინიციატივა სრულ თანხვედრაში მოდის საქართველოს მთავრობის მიერ 2009 წლის მაისში დამტკიცებულ ეროვნულ უმცირესობათა ინტეგრაციის კონცეფციასა და სამოქმედო გეგმასთან, რომლის მიხედვითაც საქართველოს ექვს რეგიონში (სამცხე-ჯავახეთი, ქვემო ქართლი, კახეთი, შიდა ქართლი, იმერეთი, აჭარა) უნდა ჩამოყალიბდეს ეროვნულ უმცირესობათა საბჭოები. ECMI აქტიურად აპირებს ითანამშრომლებს საქართველოს მთავრობასთან საბჭოების ფორმირების და მათი განვითარების საკითხში.

დასკვნა

საქართველოში ოსების რაოდენობის შემცირების ტენდენცია უკანასკნელი დეკადის მანძილზეც გრძელდება, 2002 წლის მოსახლეობის აღწერის შედეგებში დაფიქსირებული მონაცემი 38,028 ადამიანი 2009 წლისათვის მნიშვნელოვანწილად შეცვლილია და სავარაუდოდ უნდა შეადგენდეს დაახლოებით 26,000 ადამიანს. ამ ეტაპზე ოსების რაოდენობის შემცირება დაკავშირებულია მძიმე სოციალურ პირობებთან და არ უკავშირდება ეთნიკურ დისკრიმინაციას ან შევიწროებას. მძიმე სოციალური ფონი ძირითადად შექმნილია სოფლად, შესაბამისად ოსური მოსახლეობის დიდი ნაწილი სწორედ სოფლებიდან იქნა გასული, ძირითადად ჩრდილოეთ ოსეთის მიმართულებით.

ინტეგრაციის დონე საქართველოში მცხოვრებ ოსებში ძალიან მაღალია, სხვა ეროვნული უმცირესობებისაგან განსხვავებით ენობრივი ბარიერი ოსებისათვის პრაქტიკულად არ არსებობს, ხშირ შემთხვევაში მათთვის პრობლემას წარმოადგენს მშობლიური ენის ცოდნა და ამ ენაზე განათლების მიღების შესაძლებლობა. ოსური კულტურული და ეთნიკური იდენტობა შედარებით უკეთ არის შემორჩენილი ლაგოდეხის რაიონის ოსურ სოფლებსა და ბორჯომისა და ყაზბეგის რაიონში.

2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ არაერთგზის გავრცელებული ინფორმაციის მიუხედავად საქართველოდან ოსების მასიური გადინება, ან რაიმე სახით მათზე ზეგავლენის ფაქტები არ დადასტურებულა, თუმცა იყო რამდენიმე ერთეული შემთხვევა ჩრდილოეთ ოსეთში გადასვლისა, რომელიც არ უკავშირდებოდა საომარ მოქმედებებს.

ომის შემდეგ ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის გარეთ, საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში მცხოვრებ ოსებსა და ქართველებს შორის ურთიერთობებს რაიმე უარყოფითი ცვლილებები არ განუცდია, დამოკიდებულება ომთან და კონფლიქტის გადაჭრასთან ორივე თემში დაახლოებით ერთნაირია. თუმცა ამის მიუხედავად ოსური მოსახლეობაში

მაინც შეიმჩნევა შიში და აღელვება მათ მომავალ ბედთან დაკავშირებით და მზად არიან რუსეთთან მიმოსვლის აღდგენის შემთხვევაში შეუერთდნენ თავიანთ ნათესავებს ჩრდილოეთ ოსეთში.

დანართი 1

ოსური მოსახლეობის აღწერის ცხრილი

2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემები ოსებით დასახლებული სოფლების შესახებ რეგიონების მიხედვით:

დგიონი	სოფლების რაოდენობა
შიდა ქართლი	59
კახეთი	37
სამცხე-ჯავახეთი	1
მცხეთა-მთიანეთი (ახალგორის რაიონის გამოკლებით) ¹⁸	27
ქვემო ქართლი	5
იმერეთი	1
რაჭა-ლეჩხუმი ქვემო სვანეთი	2
ოსებით დასახლებული სოფლების მთლიანი რაოდენობა (ახალგორის რაიონის გამოკლებით)	132

¹⁸ საქართველოს თანამედროვე ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფის მიხედვით ახალგორის რაიონი ეკუთვნის მცხეთა-მთიანეთის რეგიონს, თუმცა აგვისტოს ომის შემდეგ საქართველოს ხელისუფლებამ დაკარგა კონტროლი მთელს ახალგორის რაიონზე, რაც შეუძლებელს ხდის იქ სიტუაციის შესწავლას. შესაბამისად მონაცემები ახალგორის რაიონის შესახებ ცხრილიდან ამოღებულია. მოცემულ კვლევაში წარმოდგენილი მონაცემები შეესება მხოლოდ იმ ტერიტორიებს, რომლებიც საქართველოს მთავრობის კონტროლის ქვეშ იმყოფება.

1. შიდა ქართლი

2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემების მიხედვით ოსები ცხოვრობენ შიდა ქართლის 59 სოფელში – 16 გორის რაიონში, 18 კასპის რაიონში, 18 ქარელის რაიონში, 7 ხაშურის რაიონში. თუმცა მათი უმეტესობა ეთნიკურად შერეულია, სადაც ეთნიკურად ქართული მოსახლეობა სჭარბობს. ECMI-ის შეფასებით ეთნიკური ოსები მნიშვნელოვანი რაოდენობით (60% და მეტი) ცხოვრობენ შიდა ქართლის 17 სოფელში.

სოფლები ოსების მნიშვნელოვანი რაოდენობით:

სოფელი	რაიონი	მოსახლეობა (2002 აღწერა)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (2002 აღწერა)	მოსახლეობა (ECMI-ის შეფასებით)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (ECMI-ის შეფასებით)	წარმოშობა	ენა	გვარები	ემიგრაცია 1980-იანების ბოლოდან	ემიგრაცია აგვისტოს ომის შემდეგ
ქვემო შავშვები	გორი	225	42%	150-200	60-70%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20 %. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
წითელუბანი	გორი	610	61%	450-500	80-90%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	უმეტესად ქართული	დაახ. 40%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ღიღი ხურვალეთი	გორი	379	28%	100-150	60-70%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 40%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ნაწრეტი	გორი	564	28%	450-500	60-70%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10 %. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
გამდლისწყარო	კასპი	103	47%	80-100	60-70%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად	უმეტესად ქართული	დაახ. 50 %. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა

							ქართული			
ზადიანთკარი	კასპი	61	80%	30-50	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	უმეტესად ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ზემო რენე	კასპი	319	75%	250-300	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ნიგოზა	კასპი	171	91%	100-150	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ქვემო რენე	კასპი	319	75%	200-250	80-90%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ყარაფილა	კასპი	109	91%	50-100	100%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
თვაურები	კასპი	140	85%	100-120	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ზვითი	კასპი	275	88%	250-170	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
გორაკა	კასპი	86	76%	50-80	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად	არ დაფიქსირებულა

							ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული		ჩრდ. ოსეთში	ლა
ვაკე	კასპი	116	73%	100-110	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
პანტიანი	კასპი	104	81%	80-100	90%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ელბაქიანი	ქარელი	116	60%	80-100	100%	რაჭა, სოფ. წერა: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 40%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ყინწვისი	ქარელი	219	48%	150-200	60%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	უმეტესად ქართული	დაახ 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა

სხვა სოფლები ოსური მოსახლეობით:

სოფელი	რაიონი	მოსახლეობა (2002 აღწერა)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (2002 აღწერა)	მოსახლეობა (ECMI-ის შეფასებით)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (ECMI-ის შეფასებით)	წარმოშობა	ენა	გვარები	ემიგრაცია 1980-იანების ბოლოდან	ემიგრაცია აგვისტოს ომის შემდეგ
წედისი	გორი	277	29%	200-250	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	უმეტესად ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
მუმლანთკარი	გორი	208	26%	150-200	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	უმეტესად ქართული	დაახ. 30%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
წიწავიანთკარი	გორი	345	40%	300-340	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	უმეტესად ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
გაგლუნთუბანი	გორი	23	52%	ცარიელია	-	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.				
გაიჩანთუბანი	გორი	2	100%	ცარიელია	-	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.				
თხინალა	გორი	2	100%	ცარიელია	-	ჯავა/ახალგორი მე-19 ს. დასაწ.				
ორმოცი	გორი	53	68%	20-30	30%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	უმეტესად ქართული	დაახ. 30%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ახალშენი	გორი	177	29%	120-150	2002 აღწერა	ჯავა/ახალგ	ძველი თაობა:	უმეტესად	დაახ. 40%.	არ

					სწორია	ორი: მე-19 ს. დასაწ.	ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ქართული	ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	დაფიქსირებულია
კომპეები	გორი	196	77%	150-190	50%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	უმეტესად ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულია
თელწმინდა	გორი	541	არ არის აღნიშნული	350-400	15-20%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულია
ახალი ხურვალეთი	გორი	63	70%	30-50	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	უმეტესად ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულია
პატარა ხურვალეთი	გორი	199	26%	100-150	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	უმეტესად ქართული	დაახ. 30%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულია
საქადაგიანო	კასპი	1095	-	2002 აღწერა სწორია	10%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	უმეტესად ქართული	არ დაფიქსირებულია	არ დაფიქსირებულია
ცხავერი	კასპი	33	82%	ცარიელია	-	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.				
სარიბარი	კასპი	35	91%	ცარიელია	-	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.				
ჩობალაური	კასპი	231	29%	150-200	50-60%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები:	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულია

							ძირითადად ქართული			
მრგვალი ჭალა	კასპი	278	68%	200-250	50%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 40%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
თოგინთკარი	კასპი	90	37%	50-80	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
საკორინთლო	კასპი	193	24%	150-190	1-10%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 40%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
აფნისი	ქარელი	55	67%	20-30	1-10%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ოქროსოფელი	ქარელი	31	94%	10-20	50%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ლეღეთი	ქარელი	227	49%	200-220	40%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
თრეხვი	ქარელი	20	70%	ცარიელია	-	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.				
ქვენაფლავი	ქარელი	199	57%	150-190	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები:	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა

							ძირითადად ქართული			
გვლევი	ქარელი	312	50%	280-300	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ხეობა	ქარელი	298	38%	250-290	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ზღუდერი	ქარელი	283	43%	150-200	2002 აღწერა სწორია	რაჭა, სოფ. ჭერა: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
იმერხევი	ქარელი	47	70%	20-30	50%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ორთუბანი	ქარელი	54	69%	30-40	50%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ტყემოვანა	ქარელი	21	48%	ცარიელია	-	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.				
წითელსოფელი	ქარელი	13	38%	ცარიელია	-	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.				
ვერდუბა	ქარელი	217	29%	180-200	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა

ფრობანი	ქარელი	29	28%	ცარიელია	-	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.				
სანებელი	ქარელი	233	27%	180-200	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
კობესაანთუბანი	ქარელი	214	27%	180-200	2002 აღწერა სწორია	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ღიდი კელეთი	ხაშური	60	48%	40-50	20%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	მხოლოდ ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ღიდი ხაველეთი	ხაშური	35	51%	20-30	40%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	მხოლოდ ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
იმერლიანთკარი	ხაშური	15	40%	10-15	30%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	მხოლოდ ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ღიდი ხალები	ხაშური	28	54%	15-20	30%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	მხოლოდ ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
სარტყელა	ხაშური	21	38%	10-15	30%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	მხოლოდ ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
გართა	ხაშური	37	57%	25-30	40%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	მხოლოდ ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ქვისხევი	ხაშური	78	63%	50-70	50%	ჯავა/ახალგორი: მე-19 ს. დასაწ.	მხოლოდ ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა

2. კახეთი

2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემებით ოსები ცხოვრობენ კახეთის 37 სოფელში – 1 თელავის რაიონში, 16 ახმეტის რაიონში, 1 გურჯაანის რაიონში, 15 ლაგოდეხის რაიონში, 3 საგარეჯოს რაიონში, 1 ყვარლის რაიონში. ECMI-ის შეფასებით ეთნიკური ოსები მნიშვნელოვანი რაოდენობით (60 % და მეტი) ცხოვრობენ 12 სოფელში.

სოფლები ოსების მნიშვნელოვანი რაოდენობით:

სოფელი	რაიონი	მოსახლეობა (2002 აღწერა)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (2002 აღწერა)	მოსახლეობა (ECMI-ის შეფასებით)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (ECMI-ის შეფასებით)	წარმოშობა	ენა	გვარები	ემიგრაცია 1980-იანების ბოლოდან	ემიგრაცია აგვისტოს ომის შემდეგ
ვუგაანი	თელავი	241	88%	120-150	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-20 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 30%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
არგონი	ახმეტა	329	92%	150-200	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-20 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	3 ოჯახი, ჩრდ. ოსეთში
ფიჩხოვანი	ახმეტა	300	89%	150-200	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-20 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	2 ოჯახი, ჩრდ. ოსეთში
ქორეთი	ახმეტა	125	92%	50-100	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-20 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	1 ოჯახი, ჩრდ. ოსეთში
ყიტაანი	გურჯაანი	333	83%	150-200	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-20 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა

არეშფერანი	ლაგოდები	218	68%	100-150	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-20 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	2 ოჯახი, ჩრდ ოსეთში
ზემო ბოლქვი	ლაგოდები	422	85%	250-300	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-20 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ფონა	ლაგოდები	341	91%	100-150	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-20 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	1 ოჯახი, ჩრდ ოსეთში,
ღონა	ლაგოდები	84	84%	50	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-20 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ქვემო ხეჩილი	ლაგოდები	124	94%	50-100	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-20 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ზემო ხეჩილი	ლაგოდები	90	92%	50-90	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-20 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
წიწიკაანთსერი	ყვარელი	528	69%	300-350	80-90%	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-20 ს. დასაწყ.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 30%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	1 ოჯახი ჩრდ. ოსეთში

სხვა სოფლები ოსური მოსახლეობით:

სოფელი	რაიონი	მოსახლეობა (2002 აღწერა)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (2002 აღწერა)	მოსახლეობა (ECMI-ის შეფასებით)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (ECMI-ის შეფასებით)	წარმოშობა	ენა	გვარები	ემიგრაცია 1980-იანების ბოლოდან	ემიგრაცია აგვისტოს ომის შემდეგ
ახალდაბა	ახმეტა	26	62%	ცარიელია	-					
ჩარეჭაული		15	80%	ცარიელია	-					
დუმასტური	ახმეტა	231	55%	100-150	10-15%	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ქვემო ხალაწანი	ახმეტა	122	21%	50-100	1-5%	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 40%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
კუწახთა	ახმეტა	103	23%	20-50	1-5%	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
არაშენდა	ახმეტა	180	74%	20-50	10-15%	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ახალშენი	ახმეტა	351	83%	100-150	20-30%	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ახნისველები	ახმეტა	209	61%	100-120	10-15%	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები:	ოსურ/ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ.	არ დაფიქსირებულა

							ძირითადად ქართული		ოსეთში	
კოვლორი	ასმეტა	38	68%	ცარიელია	-					
ოსიაური	ასმეტა	8	88%	ცარიელია	-					
ნადუქნარი	ასმეტა	25	60%	ცარიელია	-					
საბუე	ასმეტა	24	88%	ცარიელია	-					
ჩაჩხრიალა	ასმეტა	53	30%	ცარიელია	-					
კეკეხიანი	ასმეტა	96	52%	20-50	5-10%	ახალგორი/ყაზბეგი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ქემო ბოლქვი	ლაგოდები	56	61%	40-50	40-50%	ახალგორი/ყაზბეგი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ხოშატაიანი	ლაგოდები	197	71%	100-150	50-60%	ახალგორი/ყაზბეგი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
გუჯარეთი	ლაგოდები	49	65%	20-30	10-15%	ახალგორი/ყაზბეგი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 30%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
მერხვის მინდორი	ლაგოდები	256	48%	150-200	20-30%	ახალგორი/ყაზბეგი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 40%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ლაფნიანი	ლაგოდები	137	57%	50-100	20-30%	ახალგორი/ყაზბეგი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ფიჩხისბოგირი	ლაგოდები	123	77%	50-100	40-50%	ახალგორი/ყაზბეგი: მე-19 ს.	ძველი თაობა:	ოსურ/ქართული	დაახ. 20%.	არ

						გი: მე-19 ს.	ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ლი	ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	დაფიქსირებ ულა
ქალქვა- ნამესრიალი	ლაგოდეზი	249	25%	150-200	5-10%	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართუ ლი	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებ ულა
განათლება	ლაგოდეზი	293	22%	150-200	5-10%	ახალგორი/ყაზბე გი: მე-19 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართუ ლი	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებ ულა
ოთარანი	საგარეჯო	8	63%	ცარიელია	-					
სასადილო	საგარეჯო	104	27%	50-100	1-5%		ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	ოსურ/ქართუ ლი	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებ ულა
პაღლო	საგარეჯო	25	32%	ცარიელია	-					

3. სამცხე-ჯავახეთი

2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მიხედვით ოსები ცხოვრობენ სამცხე-ჯავახეთის ერთ სოფელში, რომელიც მდებარეობს ბორჯომის რაიონში.¹⁹

სოფელი	რაიონი	მოსახლეობა (2002 აღწერა)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (2002 აღწერა)	მოსახლეობა (ECMI-ის შეფასებით)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (ECMI-ის შეფასებით)	წარმოშობა	ენა	გვარები	ემიგრაცია 1980-იანების ბოლოდან	ემიგრაცია აგვისტოს ომის შემდეგ
ღიღი მიტარბი	ბორჯომი	48	38%	20-30	20%	ახალგორი/ჯავა: მე-19 ს.	ქართული/ოსუ რი	ქართული	დაახ. 60%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა

¹⁹ 2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემებში დამატებით ათი სოფელი აღნიშნულია როგორც დაუსახლებელი, თუმცა წინა, 1989 წლის აღწერის მიხედვით ეს დასახლებები მოსხენიებულია ოსურ სოფლებად. ბორჯომის რაიონის ოსურ სოფლებში მცხოვრები მოსახლეობის უმეტესობამ დატოვა თავიანთი სახლ-კარი 1990-იან წლებში განხორციელებული ნაციონალისტური პოლიტიკის შედეგად.

4. მცხეთა-მთიანეთი

2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემებით ოსები ცხოვრობენ მცხეთა-მთიანეთის 26 სოფელში – 3 მცხეთის რაიონში, 18 ლუშეთის რაიონში, 1 თიანეთის რაიონში, 4 ყაზბეგის რაიონში.²⁰

სოფელი	რაიონი	მოსახლეობა (2002 აღწერა)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (2002 აღწერა)	მოსახლეობა (ECMI-ის შეფასებით)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (ECMI-ის შეფასებით)	წარმოშობა	ენა	გვარები	ემიგრაცია 1980-იანების ბოლოდან	ემიგრაცია აგვისტოს თვის შემდეგ
უფურეთი	მცხეთა	43	53%	30-40	60%	ახალგორი: მე-18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
შანყევანი	მცხეთა	95	71%	70-80	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი: მე-18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ჩარდახი	მცხეთა	829	31%	780-800	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი: მე-18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 30%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ძველი საკრამულო	ლუშეთი	42	21%	30-40	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი: მე-18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ჩონთილი	ლუშეთი	13	85%	5-10	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი: მე-18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად	მხოლოდ ქართული	დაახ. 30%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა

²⁰ ყაზბეგის რაიონში 2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემებში 17 სოფელი აღნიშნულია როგორც დაუსახლებელი, თუმცა წინა, 1989 წლის აღწერის მიხედვით ეს დასახლებები მოსხენიებულია ოსურ სოფლებად. სავარაუდოდ ამ სოფლების ოსური მოსახლეობის უმეტესობამ დატოვა საქართველო 1991-92 კონფლიქტის დროს.

							ქართული			
არბოეთი	ღუმეთი	12	83%	5-10	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 20%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ახალი ბურღული	ღუმეთი	55	76%	30-40	90%	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ქარქუშანი	ღუმეთი	78	27%	40-50	60%	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ძველი ბურღული	ღუმეთი	32	38%	10	90%	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ახალი ოსები	ღუმეთი	10	60%	5	90%	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ახალი კადოეთი	ღუმეთი	76	93%	60-70	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ქვემო კოდისწყარო	ღუმეთი	53	70%	40-50	90%	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ზემო შუახევი	ღუმეთი	144	66%	120-140	90%	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად	არ დაფიქსირებუ

							ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული		ჩრდ. ოსეთში	ლა
ლამოვანი	ღუმეთი	183	66%	160-180	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
მაღისწყარო	ღუმეთი	2	50%	2	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ქვემო კოღისწყარო	ღუმეთი	30	93%	25-30	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ქვემო შუახევი	ღუმეთი	193	56%	170-180	90%	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ქვითკირისწყა რო	ღუმეთი	39	92%	25-30	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ციხევდავი	ღუმეთი	144	60%	120-140	90%	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
წიწამურა	ღუმეთი	62	77%	50-60	90%	ახალგორი: მე- 18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა

ჭამა	ღუმეთი	69	87%	ცარიელია, მოსახლეობა გადავიდა სოფ. ოძისში		ახალგორი: მე-18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ბოჭორმა	თიანეთი	188	52%	160-180	60%	ახალგორი: მე-18 ს.	ძველი თაობა: ორენოვანი ახალგაზრდები: ძირითადად ქართული	მხოლოდ ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
გინისი	ყაზბეგი	4	50%	ცარიელია						
კობი	ყაზბეგი	25	100%	10	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი: მე-18 ს.	ქართული/ოსური	ქართული/ოსური	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
უხათი	ყაზბეგი	9	100%	2	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი: მე-18 ს.	ქართული/ოსური	ქართული/ოსური	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა
ალმასიანი	ყაზბეგი	13	85%	5	2002 აღწერა სწორია	ახალგორი: მე-18 ს.	ქართული/ოსური	ქართული/ოსური	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა

5. ქვემო ქართლი

2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემების მიხედვით ოსები ცხოვრობენ ქვემო ქართლის 5 სოფელში, ყველა მათგანი მდებარეობს თეთრი წყაროს რაიონში

სოფელი	რაიონი	მოსახლეობა (2002 აღწერა)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (2002 აღწერა)	მოსახლეობა (ECMI-ის შეფასებით)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (ECMI-ის შეფასებით)	წარმოშობა	ენა	გვარები	ემიგრაცია 1980-იანების ბოლოდან	ემიგრაცია აგვისტოს ომის შემდეგ
ალექსეევკა	თეთრი წყარი	105	15%	80-100	ოსები არ არიან					
არხოტი	თეთრი წყარი	20	90%	10-20	ოსები არ არიან					
ჭინჭრიანი	თეთრი წყარი	29	72%	15-20	ოსები არ არიან					
გულარეხი	თეთრი წყარი	10	20%	5-10	ოსები არ არიან					
კაკე	თეთრი წყარი	12	17%	5-10	ოსები არ არიან					

6. იმერეთი

2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემების მიხედვით იმერეთის ერთ სოფელში, მდებარეობს საჩხერის რაიონში

სოფელი	რაიონი	მოსახლეობა (2002 აღწერა)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (2002 აღწერა)	მოსახლეობა (ECMI-ის შეფასებით)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (ECMI-ის შეფასებით)	წარმოშობა	ენა	გვარები	ემიგრაცია 1980-იანების ბოლოდან	ემიგრაცია აგვისტოს ომის შემდეგ
ჯალაბეთი	საჩხერე	55	91%	40-50	2002 აღწერა სწორია	ჯავა: მე-19 ს.	ოსური/ქართული	ოსური/ქართული	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებულა

7. რაჭა-ლეჩხუმი ქვემო სვანეთი

2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემების მიხედვით ოსები ცხოვრობენ რაჭა-ლეჩხუმის 2 სოფელში, ორივე მდებარეობს ონის რაიონში

სოფელი	რაიონი	მოსახლეობა (2002 აღწერა)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (2002 აღწერა)	მოსახლეობა (ECMI-ის შეფასებით)	ოსების რაოდენობა პროცენტებში (ECMI-ის შეფასებით)	წარმოშობა	ენა	გვარები	ემიგრაცია 1980-იანების ბოლოდან	ემიგრაცია ავვისტოს ომის შემდეგ
გადამში	ნი	34	79%	25-30	2002 აღწერა სწორია	ჯავა: მე-19 ს.	ოსური/ქართუ ლი	ოსური/ქართუ ლი	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა
ჭცებერი	ნი	30	73%	25-30	2002 აღწერა სწორია	ჯავა: მე-19 ს.	ოსური/ქართუ ლი	ოსური/ქართუ ლი	დაახ. 10%. ძირითადად ჩრდ. ოსეთში	არ დაფიქსირებუ ლა

დანართი 2

ოსების რაოდენობა ქალაქებსა და რაიონულ ცენტრებში
2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მიხედვით

თბილისი	10268
გორი	1500
კასპი	694
ხაშური	349
ქარელი	484
მცხეთა	235
დუშეთი	50
თელავი	92
ყვარელი	84
გურჯაანი	72
ახმეტა	264
ბორჯომი	215
ბაკურიანი	344
თეთრი წყარო	61
ქუთაისი	245
ბათუმი	142
ფოთი	62

დანართი 3

ოსების განსახლების რუკა საქართველოში

